

Lesontwerp 2. Een brief schrijven over de sociale kwestie

Ontwikkelaar	Arie Westerhout
School	Ichthus College Veenendaal
Vak	geschiedenis
Groep	2 havo
Genre	argumenteren

Doel

Een belangrijk doel van het geschiedenisonderwijs is dat leerlingen zich kunnen inleven in personages uit het verleden. Dit is vaak lastig omdat mensen toen andere waarden, normen en kennis hadden dan wij nu. Een ander voor leerlingen lastig punt is dat ze hun standpunten moeten onderbouwen. In deze schrijfopdracht worden beide aspecten gecombineerd. Leerlingen kruipen in de huid van iemand uit de tijd van de Industriële Revolutie in Veenendaal en beargumenteren een standpunt vanuit het perspectief van dit personage. Ze moeten hierbij dus rekening houden met hoe hun personage in die tijd dacht en wat zijn/haar waarden en normen waren.

De context van de opdracht is als volgt:

In 1886 besloot de Tweede Kamer tot een groot onderzoek naar de leef- en werkomstandigheden van de arbeiders in Nederland. Een commissie wordt samengesteld die gaat kijken hoe het er aan toe gaat in de fabrieken in Nederland. Veenendaal, waar in die tijd veel fabrieken staan, wordt ook bezocht.

De leerlingen kiezen vervolgens een personage (uit een lijst) die een brief schrijft aan de commissie. Bijvoorbeeld:

Jij bent dominee Philip Hoedemaker in Veenendaal. Je ziet dagelijks de mensen naar de fabrieken gaan, daaronder zijn ook veel jonge kinderen. Wanneer je je gemeenteleden spreekt en ziet merk je dat ze het niet gemakkelijk hebben. Omdat je hebt gehoord dat er een commissie langskomt die de arbeidsomstandigheden komt onderzoeken schrijf je alvast een brief aan één van de commissieleden. Je richt je brief aan dhr. W.H.J. Roijards. Hij is schoolopzichter in het district Rhenen en dus verantwoordelijk voor het onderwijs in deze buurt. Je hoopt hem er van te overtuigen dat er vooral iets gedaan moet worden aan de kinderarbeid.

In eerdere jaren dat ik deze opdracht gebruikt heb, merkte ik dat de leerlingen zich heel aardig konden inleven in fabrieksarbeiders uit de 19e eeuw. Wanneer het echter aankomt op het schrijven van een langere brief met goed geformuleerde argumenten hebben leerlingen daar behoorlijk veel moeite mee. Mijn ervaring is dat hoewel leerlingen in staat om teksten te schrijven, zij dit niet op een gestructureerde manier doen. Gestructureerd werken komt de kwaliteit van het werk ten goede en maakt dat leerlingen beter leren argumenteren. Dit zie ik op dit moment de leerlingen niet doen. Leerlingen beginnen met het schrijven van een brief zonder van te voren na te denken over wat ze willen vertellen. Daarbij vinden leerlingen het ook lastig informatie uit bronnen te halen en deze in eigen woorden weer te geven. Te vaak zijn werkstukken extracten uit Wikipedia pagina's.

In deze lessenserie hoop ik door meer aandacht voor het schrijven van een goede argumentatieve tekst leerlingen betere teksten te laten schrijven. De volgende uitgangspunten worden hierbij gebruikt:

- ♦ pre-writing (voorafgaand aan het schrijven, argumenten en tegenargumenten verzamelen en ordenen);
- ♦ strategie-instructie, met name modelleren;
- ♦ bestuderen van voorbeeldteksten en herschrijven (Nederlands);
- ♦ authentieke taak.

Voor deze lessenserie heb ik samengewerkt met de docent Nederlands. Allereerst heb ik geïnformeerd naar wat leerlingen nu al wel en niet gehad hadden over het schrijven van een argumentatieve brief. Het bleek dat ze de formats voor het schrijven van een brief nog niet gehad hadden. Vervolgens hebben we het als volgt aangepakt. Allereerst heb ik een instructieles gegeven (les 1 in de reeks). Daarna heeft de docent Nederlands twee lessen besteed aan instructie voor het schrijven van een brief. Daarbij was er naast aandacht voor de regels (met aanhef, afsluiting e.d.) voor het schrijven van een brief ook aandacht voor een goede opbouw van een brief. Daarna volgden de rest van de lessen.

Beschrijving

Les 1

De leerlingen hebben in de vorige lessen kennis opgedaan over de Industriële Revolutie. Deze les start met schets van de Industriële Revolutie in Veenendaal aan de hand van foto's en afbeeldingen. Vervolgens wordt de opdracht waar de leerlingen de komende lessen mee aan de slag gaan toegelicht, waarna wordt ingezoomd op vraag wat nu een goed argument is. De docent doet hardop denkend voor hij een argument formuleert op de vraag: *Welke gebeurtenis is het echte begin van de Industriële Revolutie?* Hij modelleert hoe hij afwegingen maakt, tot een conclusie komt en het uiteindelijke antwoord formuleert. De leerlingen gaan dit vervolgens zelf oefenen aan de hand van een nieuwe opdracht: *Stel je bent een boer die hoort van de leerplichtwet. Je bent daar niet blij mee. Bedenk drie argumenten waarom niet en schrijf deze op.* Deze opdracht wordt klassikaal nabesproken, met speciale aandacht voor het formuleren van argumenten en het inleven in hoe deze boer gedacht zou kunnen hebben. Er worden een aantal zinnen klassikaal geformuleerd.

Lessen Nederlands

De leerlingen hebben twee lessen Nederlands besteed aan het schrijven van een brief. Hierbij werd expliciet de koppeling gelegd naar de opdracht bij geschiedenis. Het doel van de eerste les was om leerlingen het belang van alinea's te laten ervaren. Daarnaast moesten ze een gegeven brief herschrijven en evalueren. Doel van de tweede les was dat de leerling weet in welke situatie een zakelijke brief geschreven wordt en aan wie je zo'n brief zou kunnen schrijven. Daarnaast was een doel dat de leerling een zakelijke brief kan herkennen en kan aangeven welke onderdelen daarin belangrijk zijn. In de les schrijven de leerlingen zelf een brief aan een fictief persoon en geven feedback op elkaars brief.

Les 2

In deze les gaan leerlingen informatie/argumenten zoeken om hun brief te kunnen schrijven. Er worden een aantal suggesties gegeven van sites waar de leerlingen kunnen zoeken. Ze schrijven hun argumenten op in een schema. Op deze manier leren ze om eerst argumenten te verzamelen en te

ordenen en niet direct hun tekst te schrijven. De les wordt afgesloten met een plenaire koppeling: wat ging goed en wat minder?

Les 3

Leerlingen krijgen deze les nog de tijd om hun argumenten te formuleren en het invulblad af te maken. Ze leveren het blad in via de digitale leeromgeving. Ik beoordeel de bladen en zet het commentaar in de digitale leeromgeving.

Les 4 & 5

In deze lessen schrijven de leerlingen hun brief.

Ervaringen docent

De leerlingen maakten in deze lessenserie voor het eerst kennis met het fenomeen argumenteren. Dat was nieuw voor hen. De leerlingen konden goed uit de voeten met het invulschema voor het verzamelen van argumenten. Het zoeken van informatie ging goed en het invullen van het schema gaf de leerlingen houvast bij het zoeken.

Leerlingen hadden meer moeite met schrijven dan voorzien. De leerlingen vonden het lastig dat ze bij de voor- en nameting ook brieven moesten schrijven. Drie brieven in een tamelijk korte periode was behoorlijk hoog gegrepen voor havo 2. Bij het uitvoeren van alleen de interventietekst gaat dat probleem natuurlijk niet op. Het schrijven van een brief van 500 woorden bleek voor havo 2-leerlingen ook behoorlijk veel te zijn. Ze ervoeren het als een drempel om zo'n lange tekst te moeten schrijven. Uiteindelijk zijn ze wel goed aan de slag gegaan. Reden dat het uiteindelijk ook bijna alle leerlingen lukte een heel behoorlijke brief te schrijven was dat ze van tevoren goed hadden nagedacht over de structuur van de brief. In dat opzicht was er verschil merkbaar met de controleklas (die deze schrijflessen niet gekregen had). Het bleek nodig te zijn de leerlingen nog één extra les te geven om de opdracht af te maken, dat werd les 5.

De samenwerking met Nederlands verliep goed. Het is wel belangrijk samen te werken met een docent die enigszins flexibel is. De lessen moeten namelijk wel goed op elkaar aansluiten. De combinatie van uitleg bij Nederlands en bij geschiedenis voor eenzelfde opdracht voelde voor de leerlingen als logisch aan. Een volgende keer zou ik proberen die samenwerking met Nederlands breder te trekken en het bij beide vakken onderdeel van het programma van toetsing te maken.

Uitkomsten onderzoek

In het onderzoek werden de uitkomsten vergeleken van een experimentele klas (29 leerlingen) die de hiervoor beschreven lessenserie volgden, met een controle klas (28 leerlingen). De leerlingen in de controleklas werkten aan dezelfde opdracht over de sociale kwestie en schreven ook de interventietekst, maar ze kregen geen schrijfinstructie. Bij beide groepen zijn voor- en nametingen afgenomen. Het genre dat centraal stond was argumenteren.

Kennis over schrijven, schrijfstijl en zelfvertrouwen

De kennis over schrijven is in de experimentele groep groter geworden. Op de nameting scoorden deze leerlingen significant hoger dan leerlingen uit de controle conditie ten aanzien het aantal genrespecifieke adviezen en het aantal productadviezen. Er werden geen verschillen gevonden voor het aantal vakspecifieke adviezen en procesadviezen. Ten aanzien van schrijfstijl lijken leerlingen in de

experimentele groep hoger te scoren voor plannen, echter dit verschil is net niet significant. Er zijn geen verschillen gevonden voor zelfvertrouwen met betrekking tot schrijven algemeen. De controlegroep scoorde op de voormeting significant hoger voor zelfvertrouwen voor het genre argumenteren, maar dit verschil is verdwenen bij de nameting.

Kwaliteit van de teksten

De leerlingen hebben drie teksten geschreven: vooraf, als onderdeel van de lessenserie (interventietekst) en na afloop van de lessenserie. Voor de voormeting zijn er geen verschillen gevonden tussen de experimentele en controlegroep. De interventietekst is significant beter bij de experimentele groep, zowel op totaalscore, als op de criteria genrespecifiek, schrijven algemeen en vakspecifiek. Ook bij de nameting is de kwaliteit van de teksten hoger voor de experimentele groep: significant hogere scores voor totaalscore, genrespecifiek en schrijven algemeen. Voor vakspecifiek zijn er geen verschillen gevonden.

Schrijfproces

De analyses van het schrijfproces laten zien dat de controlegroep tijdens de voormeting langer geschreven heeft dan de experimentele groep. Dit verschil is verdwenen op de nameting. Verder zijn er geen verschillen gevonden tussen beide condities voor aantal pauzes of aantal geschreven woorden.

Conclusie en discussie

Specifieke aandacht voor het schrijven van een betogende brief over de sociale kwestie blijkt effect te hebben op de kwaliteit van de teksten. Zowel de teksten geschreven tijdens de interventie, als daarna bij de nameting zijn van hogere kwaliteit in vergelijking tot de teksten van de controlegroep. Opvallend is hier dat het effect van de interventie niet alleen zichtbaar wordt in de kwaliteit van de teksten geschreven tijdens de interventie, maar ook bestendig wordt in de nameting. Blijkbaar heeft de interventie ook op wat langere termijn nog effect.

De interventie leidde tot betere kennis over schrijven in de experimentele groep: zij geven meer genrespecifieke en meer productadviezen. De interventie leidde niet tot meer zelfvertrouwen bij de leerlingen. Wellicht was de interventie hiervoor te kort of zijn de leerlingen zich door de lessen bewuster geworden van de complexiteit van de schrijfpdracht.